

RUSSZKIJ JAZIK
(Izd-vo MGU, 1978.)

Nemrég jutott el Magyarországra az idegen nyelvű szakirodalmat is árusító könyvesboltokba Anna Ivanovna Kajdalova és Inessa Konsztantyinovna Kalinyina RUSSZKIJ JAZIK című könyve, ami az orosz fonetika, szóképzés, morfológia és helyesírás jó néhány alapvető kérdésének a gyakorlati jellegű, rövid összefoglalása, illetve a vonatkozó gyakorlatok anyaga.

A könyv azért tarthat számot érdeklődésre, mert egy sor újabb teória gyakorlati síkú bemutatására is kísérletet tesz. A hazai orosz-tanárak továbbképzésének kitűnő eszköze lehet a korábbi ismeretek felidézésében éppúgy, mint az újabb ismeretek szerzésében, mivel a szerzők az „Előszó”-ban megjelölt célokon kívül az egyéni továbbképzés céljait is szolgálni óhajtják.

Az első fejezet („Fonetyika. Alfavit”) bemutatja és jellemzi az orosz hangzórendszer szegmentális elemeit. A szuprasegmentális elemek közül az orosz szóhangsúlyról kap az olvasó néhány értékes információt, az intonációt a könyv nem tárgyalja.

A Russzkij jazik c. kiadvány gerincét a „Morfológia” alkotja (55–215. lap). E fejezet egyik értéke, hogy a szerzők a neologizmusokat is vizsgálják a nyelvi rendszerben való funkcionálás szempontjából. Ilyenek pl.:

badminton = tollaslabda (57. lap).

dzsinszi = farmernadrág (60. és 71. lap).

„Zsiguli” = Zsiguli (személygépkocsi, 66. lap)...

A kiadvány másik érdekessége, hogy állást foglal jó néhány vitás kérdésben is, és ezek az állásfoglalások a külföldön orosz tanulóknak számára mindig bizonyos támpontokat is adnak, még ha ezek az ajánlások egy-két esetben elfogadhatatlanok is ilyen vagy olyan oknál fogva... Pl.: „Petőfi” nevében a hangsúlyt az első szótagra teszi a könyv („Pétjeffi”, 66. lap); Zalka Máté nevében a „Zalka” vezetéknévet az „-a” végű orosz főnévek mintájára ragozza („geroizm Mate Zalki”, 66. lap), ami a hasonló végződésű idegen személynévek esetében még nem általános (vö.: L. K. Graugyina-V. A. Ickovics-L. P. Katlinszkaja. Grammatyicszkaja pravilnoszty russzkoj recsi, Izd-vo „Nauka”, M., 1976. 164. lap).

A hazai oroszoktatásban nem kevés problémát jelentő „kőfe” (=kávé) főnév grammatikai neve vonatkozásában a fejezet szerzője kissé merev álláspontot képvisel, amikor ezt az orosz főnevet egyértelműen a h í m n e m ű e k h e z sorolja (67. lap), jóllehet – az előbeszédben tapasztalható nagyfokú gyakorlati indexe miatt – egy sor szakcikk és szakkönyv a semlegesne-

műekhez való besorolást is „megengedi”: „krep-koje kofe; csornoje kofe; eto ocseny boroszeje kofe” (vö. pl.: Trudnosztyi russzkovo jazika, pod. red. L. I. Rahmanovoy, Izd-vo Moszkovszkovo unyiverszityeta, 1974, 209–210. lap). Az egyik szociolingvisztikai felmérés „még” 65,38:34,62%-os előfordulási arányt mutatott ki a hímnem „javára” (vö.: L. K. Graugyina-V. A. Ickovics-L. P. Katlinszkaja: i. m. 77–83. lap).

Jó néhány hazai tankönyvhöz hasonlóan dogmatikus álláspontot képviselnek a szerzők egy-két grammatikai alak normatív használatában is, illetve a velük kapcsolatos ajánlásokban. Negligálják ugyanis azt a tényt, hogy az oroszban is a nyelvi norma néha variánsok formájában realizálódik.

A „jászli” (=jászol; bölcsőde) többes számú birtokos eseteknél a „jaszleji” alakot jelölik meg a szerzők (66. lap), jóllehet a szociolingvisztikai felmérések itt épp a másik variáns („jaszol”) terjedésére mutatnak. A Grammatyicszkaja pravilnoszty russzkoj recsi c. kiadványban az arány közel 60%: 40%.

Az „Uvazsajemaja tovarisics Petrova!” típusú kapcsolatokban a melléknévi jelző egyeztetésének a kérdéséről már vita is folyt az orosz nyelvészeti szakirodalomban, ami lényegében mindkét (hím- és nőnemű) melléknévi jelző kapcsolódását „szentesítette” (vö.: N. A. Janko-Trinyickaja. I. uvazsajemij... e uvazsajemaja... „Voproszi kulturni recsi” 8.) (1967), Izd-vo „Nauka” M., 1967. 240–244. lap). Ennek ellenére a szerzők csak a nőnemű formát tartják normának (62. lap).

Tanulságos viszont, hogy a könyvben hangsúlyozásra kerül ama tény, hogy az állatok az oroszban az élő kategóriához tartoznak („nabljudal zabavnih lisziczek”, 59. lap), ha csak nem gyűjtőnévként használatosak („Ozjora bogati riboj – Cse m ?).

Nálunk ez a kérdés egyes főiskolai jegyzetekben is pontatlanul kerül kifejtésre.

A többi szófaj kifejtését, funkcionális szintű bemutatását az igényesség jellemzi és az igen gazdag irodalmi példaanyag, amit a szerzők az utóbbi 100–150 év klasszikusai műveiből gyűjtöttek, valamint a mai szovjet-orosz irodalomból és publicisztikából. Rámutatnak a szerzők a kettős és hármas szófaji kategória objektív meglétére az oroszban („mnogo; malo; nyemnogo” stb.).

A helyesírási ismeretek és a velük kapcsolatos gyakorlatok igen jelentős helyet foglalnak el a könyvben, s különösen a „nye” és a „ny” segédszócskákkal kapcsolatos ismeretek és gyakorlatok hasznosak (221–231. lap).

A 123 000 példányban megjelent „Russzkij jazik” bizonyára sok hazai orosz-tanár továbbképzésében kapja meg majd a megfelelő helyet.

Dr. Hajzer Lajos